РЕЦЕНЗІЯ
кандидата юридичних наук, доцента Хабло Оксани Юріївни на дисертаційне дослідження Жукової Валерії Ігорівни на тему «Взаємодія підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України з контролюючими органами під час досудового розслідування», подане до захисту у разову спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. На сьогодні в Україні створено та забезпечено роботу повної антикорупційної вертикалі: орган досудового розслідування – Національне антикорупційне бюро України, процесуальні керівники – Спеціалізована антикорупційна прокуратура Офісу Генерального прокурора та навіть окремий суд – Вищий антикорупційний та його Апеляційна Палата. Безумовно Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» надав його детективам дещо ширші права, ніж у працівників інших органів, що уповноважені на здійснення досудового розслідування. Разом з тим існує ряд практичних проблем, частину з яких намагалася вирішити Жукова В.І. у своєму дослідженні.

Зокрема, як вірно вказує дисертантка, не всі закріплені повноваження детективів НАБУ знаходять реалізацію в практичній діяльності. Крім того необхідно враховувати складність підслідних кримінальних правопорушень, рівень посад підслідних посадовців та їх адвокатів. Вказане зумовлює необхідність пошуку нових шляхів та рішень щодо теоретичних та практичних засад взаємодії детективів із контролюючими органами в ході розслідування, переоцінку у способах збору доказів та їх належного процесуального оформлення.

Проблеми взаємодії суб’єктів правоохоронної діяльності у процесі протидії злочинності розглядали: Ю.П. Аленін, В.Д. Берназ, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, В.О. Коновалова, В.П. Корж, О.В. Тарасенко, В.В. Тіщенко, Г.П. Цимбал, С.С. Чернявський, В.Ю. Шепітько та ін., взаємодія оперативних підрозділів зі слідчими була предметом аналізу В.П. Гаврікова, В.О. Глушкова, І.В. Гори, В.А. Колесника, О.І. Кривенка, М.А. Погорецького, В.В. Топчія, Л.І. Щербіни та ін. Водночас системно питання взаємодії із контролюючими органами як

детективів НАБУ, так і слідчих загалом, – не розглядалося, а наявні дослідження будуються на застарілому законодавстві та правозастосовній практиці (наприклад, призначення слідчими ревізій і перевірок), що підтверджує актуальність обраної теми дослідження та сформованих за його проведенням результатів.

Актуальність роботи підкреслюється і тим, що обрана тема є складовою частиною проблеми боротьби із корупцією, яка відповідає загальнодержавним інтересам та пріоритетам.

Оцінка наукового рівня дисертації, наукових публікацій та дотримання академічної доброчесності. За результатами налізу дисертації та наукових публікацій здобувачки можна стверджувати, що дисертаційне дослідження виконане відповідно до нормативних вимог для цього виду робіт, державною мовою у науковому стилі.

Усі наведені положення та пропозиції викладені у логічній послідовності, аргументовані та належним чином обґрунтовані а результати апробовані на науково-практичних конференціях та опубліковані в одинадцяти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття в іноземному юридичному виданні.

Матеріали дисертації є власним дослідженням здобувача, а використані думки, публікації та наукові роботи інших авторів мають посилання на відповідні джерела, що свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень. Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що робота є комплексним монографічним дослідженням теоретичних та практичних аспектів взаємодії детективів НАБУ із контролюючими органами на стадії досудового розслідування, ґрунтовними висновками та пропозиціями на основі всебічного аналізу вітчизняного та зарубіжного законодавства, судової практики та особистого практичного досвіду здобувачки.

Перш за все варті уваги пропозиції Жукової В.І. щодо внесення змін до законодавства, а саме:

– щодо удосконалення визначення спеціаліста, його прав, обов'язків і відповідальності, віднесення висновку, довідки, пояснень, консультації спеціаліста до переліку доказів;

– щодо обов'язку державних органів, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків, зобов'язані сприяти слідчому, прокурору під час досудового розслідування, у тому числі шляхом виділення спеціаліста з числа працівників для виконання покладених завдань;

– щодо обов'язку слідчого, прокурора повідомляти уповноважений контролюючий орган із наданням копій підтверджуючих документів у разі виявлення під час досудового розслідування ознак порушення іншого законодавства; обов'язку слідчого, прокурора у випадку такого надання документів з матеріалів кримінального провадження попереджати керівництво відповідного органу, установи, організації про недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування без письмового дозволу на це; надавати письмовий дозвіл на використання таких документів в роботі; та інші пропозиції.

Заслуговують на високу оцінку запропоноване дисертанткою визначення категорії взаємодії детективів із контролюючими органами та її форм, а також класифікація форм взаємодії, підкріплена результатами опитування слідчих та працівників контролюючих органів.

Досить сміливими проте достатньо аргументованими здаються роздуми та пропозиції дисертантки на тему виключення експертизи щодо визначення розміру матеріальних збитків з переліку обов'язкових у кримінальному провадженні.

Інші положення наукової новизни також мають важливе значення для вдосконалення законодавства, впровадження у практичну роботу та навчальні курси.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, сформульованих у дисертації. Під час написання роботи дисертантка використала не тільки

значний масив вітчизняного законодавства, наукових праць та судової практики, а і зарубіжний досвід. При чому вбачається, що саме результати глибокого аналізу законодавства країн ЄС спонукали Жукову В.І. до пошуків вирішення проблем взаємодії детективів із контролюючими органами в передусім в площині залучення працівників контролюючих органів як спеціалістів, перегляду їх ролі у кримінальному провадженні та доказового значення результатів роботи.

Робота складається із анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що складаються із семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел з 338 найменувань.

Викладені наукові положення і рекомендації достатньо обґрунтовані та переконливі, побудовані у тому числі на аналізі солідного обсягу емпіричних даних. Висновки здобувачки щодо вирішення практичних проблемних питань взаємодії в умовах існуючої законодавчої ситуації узгоджуються із актуальною судовою практикою, у тому числі Об'єднаної та Великої палат Верховного Суду.

Таким чином, наукова обґрунтованість результатів дослідження здобувачки забезпечена різноманітністю використаних джерел та емпіричної бази, логічною структурою викладення матеріалу, що дозволило повністю виконати Жуковій В.І. поставлені завдання.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Метою дисертаційного дослідження було дослідження процесуальних і тактико-організаційних проблем, які виникають у детективів НАБУ під час взаємодії із контролюючими органами в ході досудового розслідування, розроблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині досліджуваної проблематики.

Для досягнення мети дисертанткою повністю виконано поставлені завдання, а саме:

– з'ясовано стан теоретичної розробленості проблематики взаємодії детективів НАБУ із контролюючими органами під час досудового розслідування;

– визначено рівні нормативно-правового регулювання взаємодії підрозділів детективів НАБУ із контролюючими органами під час розслідування, виокремлено найбільш доцільні формати регламентації їх взаємодії у процесі обміну інформацією;

– виокремлено та класифіковано форми взаємодії детективів НАБУ з контролюючими органами під час досудового розслідування;

– розкрито функції детективів НАБУ, реалізація яких надає можливість взаємодіяти з контролюючими органами у певних формах до внесення відомостей до ЄРДР;

– науково обґрунтовано корегування та кореляцію з вимогами кримінальних процесуальних норм - механізму реалізації форм взаємодії (які мають недоліки регламентування) детективів НАБУ з контролюючими органами після початку досудового розслідування;

– виокремлено окремі елементи функціонування механізмів взаємодії антикорупційних правоохоронних органів та контролюючих органів, що є ефективними і дозволили досягти найбільш високих результатів у протидії корупції тих країни, які приєдналися до ЄС

– визначено напрями вдосконалення взаємодії детективів НАБУ із контролюючими органами під час досудового розслідування та розроблено науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення правової регламентації підстав та порядку взаємодії детективів НАБУ із контролюючими органами у кримінальному провадженні.

Досягнення поставлених завдань забезпечено не в останню чергу завдяки правильно підібраних методів дослідження та вмілому їх поєднанню, а саме: теоретичного аналізу й синтезу – під час аналізу зарубіжного досвіду взаємодії антикорупційних правоохоронних органів та контролюючих органів; логіко-юридичного – щодо надання авторського визначення взаємодії детективів НАБУ із контролюючими органами, характеристики її особливостей, класифікації за формами, повноважень детективів під час взаємодії тощо; соціологічного та статистичного – під час вивчення думок детективів, слідчих, прокурорів, суддів

та працівників контролюючих органів з питань проблем, що виникають під час взаємодії.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані у дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено й може бути використано у:

– *у науково-дослідній роботі* – для підготовки підручників, навчальних посібників, монографій, методик тощо (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 08.02.2023);

– *у законотворчій діяльності* – у процесі вдосконалення норм чинного КПК України та інших нормативно-правових актів;

– *у практичній діяльності правоохоронних органів* – під час розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, підготовки посібників, методичних рекомендацій з питань взаємодії із контролюючими органами (акт впровадження ГСУ Національної поліції України від 2022);

– *у освітньому процесі* – для підготовки лекцій, семінарів, тестових завдань на курсах «Кримінальний процес», «Криміналістика»», «Оперативно-розшукова діяльність», інших навчальних дисциплін, підготовки підручників, науково-практичних посібників і методичних рекомендацій (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 14.02.2022).

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

З огляду на значні досягнення здобувача у наукову розробку теоретичних і практичних засад взаємодії детективів НАБУ із контролюючими органами на етапі досудового розслідування, варто відмітити деякі не доопрацювання, що містить дослідження.

1. Спірною видається позиція Жукової В.І. щодо включення до рубрики «вперше» вступу (стор. 23-24) здобутку у вигляді окреслення повноважень спеціаліста у кримінальному провадженні щодо злочинів та проступків у частині документального підтвердження результатів його роботи. Так, дисертантка дійсно приходить до цілком вірного висновку про те, що висновок надається спеціалістом під час досудового розслідування кримінальних проступків і у

таких провадженнях є процесуальним джерелом доказів, а довідка може надаватися спеціалістом під час досудового розслідування виключно щодо зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису; крім того спеціаліст може надавати консультації і пояснення. Водночас, ці висновки можна зробити шляхом належного аналізу КПК України та судової практики без повного дисертаційного дослідження. Разом з тим, окремої позиції «вперше» само по собі заслуговує запропоноване дисертанткою обґрунтування способу залучення спеціаліста-економіста до огляду первинних і бухгалтерських документів для отримання його консультацій та пояснень в ході огляду, долучення їх як додатків до протоколу огляду.

2. Дисертантка вказала, що емпіричну базу серед іншого становлять матеріали вивчення кримінальних проваджень та судових рішень у кримінальних, адміністративних та господарських справах. І якщо стосовно судової практики частково можна встановити період аналізу зі списку використаних джерел, то у випадку із матеріалами кримінальних проваджень доречно було би вказати роки, які охоплені аналізом.

3. Враховуючи, що в емпіричній базі вказуються матеріали кримінальних проваджень, доречним було би підготувати та долучити як додаток аналітичну довідку або діаграму із кінцевими результатами аналізу.

4. На нашу думку, цікавими але спірними є пропозиції дисертантки щодо внесення змін до законодавства з метою забезпечення надання результатам роботи спеціаліста у кримінальному провадженні значення доказу. На публічному захисті хотілося б щоб саме цьому питанню Жукова В.І. приділила більше уваги та навела мотивацію та аргументацію таких пропозицій.

Водночас, вказане вище має дискусійний та уточнюючий характер побажань, що не впливає на загальну високу оцінку роботи.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Жукової В. І. на тему «Взаємодія підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України з контролюючими органами під час досудового розслідування» є

оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок

про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Жукової Валерії Ігорівни на тему «Взаємодія підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України з контролюючими органами під час досудового розслідування», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, містить нові науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем взаємодії підрозділів детективів НАБУ з контролюючими органами під час досудового розслідування. Рецензована робота відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка – Жукова Валерія Ігорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент **Оксана ХАБЛО**